

Výchova a výcvik služobného psa

Vývoj šteňať'a

➤ obdobie od narodenia až po pohlavnú dospelosť:

➤ 7 na seba navzájom nadväzujúcich fáz:

✓ *vegetatívna*

✓ *prechodná*

✓ *fáza imprintingu (vpečatenie)*

✓ *socializačná*

✓ *1. šteňacie štádium*

✓ *2. šteňacie štádium*

✓ *puberta*

1. fáza - vegetatívna fáza

- **obdobie od pôrodu do cca 14 dňa života**
- správanie obmedzené len na vrodené reflexy – cicanie, vyprázdňovanie
- väčšinu času šteňa prespí
- oči a zvukovody sú uzavreté => orientácia v priestore pomocou (zatiaľ) slabo vyvinutého čuchu a hmatu; vnímanie tepla
- **sociálne prejavy sú obmedzené**
- **schopnosť učenia sa - nepatrná**

2. fáza - prechodná fáza

➤ **obdobie od 14. do 21. dňa života**

➤ **rozvíjanie a zlepšovanie zmyslových funkcií**

- ✓ *zrak, sluch, čuch*
- ✓ *zuby*
- ✓ *motorické funkcie*

➤ **nadväzovanie sociálnych vzťahov**

- ✓ *záujem o súrodencov – „súboje“ so súrodencami,*
- ✓ *matka - celá aktivita šteňaťa už nie je výhradne orientovaná na matku ako zdroj potravy – mlieka; lozenie po matke a pod.*
- ✓ *záujem a vnímanie ľudskej ruky, hlasu a pod.*
- ✓ *záujem o predmety, hračky*

3. fáza – imprinting (vpečatenie)

- **obdobie od začiatku 3. – 4. týždeň do konca 7. týždeň = kritické obdobie**
- *prechod medzi vrodeným správaním a naučeným správaním*
- ✓ **potreba kontaktu s príslušníkmi vlastného druhu => vpečatenie vlastného druhu + učenie sa charakteristickému správaniu sa vo svorke – matka, súrodenci, pochopenie reči tela, vzorce podriadenosti a nadržanosti, suky si osvojujú prejavy materinského správania a pod.**
- ✓ **potreba kontaktu s človekom = vpečatenie človeka => nevyhnutné pre správne sociálne väzby v budúcnosti vo vzťahu k človeku**

4. fáza - socializačná fáza

➤ obdobie od 7. až 8. týždňa do 12. týždňa života šteňaťa

- ✓ *ukončený vývoj mozgu*
- ✓ *ukončenie senzitívnej fázy na vpečatenie*
- ✓ *v náväznosti na vpečatenie - vytváranie zložitých spoločenských vzťahov medzi psami navzájom, medzi psom a človekom*
- ✓ *od 8 týždňa – často prechod šteňaťa od chovateľa k novému majiteľovi*

individuálna starostlivosť a výchova šteňaťa

- ✓ *usmerňovanie šteňaťa – čo môže a čo nie*
- ✓ *korigovanie nežiadúcich prejavov správania (agresivita, posilnenie sebavedomia)*
- ✓ *učenie sa nových vecí – podpora exploračného správania, podpora loveckého správania – prinášanie predmetov, používanie jednoduchých povelov, odmeny,...*
- ✓ *hygienické návyky*
- ✓ *od 3. mesiaca – možný výcvik*

Socializačná fáza

5. fáza - I. - šteňacie štádium – hodnotná fáza

- nástup v 9.-10. (niekedy až 13.) týždni a trvá až do 4 mesiaca
- výchova šteňaťa naplno
- zoznamovanie šteňaťa s rôznym prostredím, situáciami (hluk, ruch, streľba) – nácvik je postupný, so zvyšujúcou sa intenzitou
- korekcia loveckého správania (naháňanie pohybujúcich sa objektov, zveri)
- hry šteniat spojené so „skúšaním“ si hodnotného postavenia vo svorke, vrátane tej ľudskej => korekcia nevhodného správania => možné formovať a upravovať niektoré nežiadúce vlastnosti (agresivita, nízke sebavedomie, bojazlivosť, koristnícky pud a pod.)
- „výcvik“ formou hry
- postavenie šteňaťa = psovod je vodca svorky (nie tvrdým podriadovaním)

Socializačná fáza

6. fáza - II. - šteňacie štádium – pseudopubertálna fáza

➤ od konca 4. mesiaca do konca 6. – 7. mesiaca

- ✓ najpríjemnejšie obdobie pre psovoda 😊
- ✓ plne prebieha predvýchova a začiatky výcviku
- ✓ šteňa je veľmi úzko viazané na psovoda, s veľkou radosťou poslúcha a ochotne spolupracuje
- ✓ možnosť vyžadovať od šteňaťa plnenie povinností - šteňa je v tomto období veľmi povolné a ľahko chápe
- ✓ teraz sa šteňa začína upínať na „svojho človeka“

7. fáza - Puberta

- **trvá 6 až 8 týždňov** a na ňu nadväzuje štádium mladého psa
- fyziologickým základom puberty je dozrievanie pohlavných žliaz
- u malých plemien psov prichádza puberta oveľa skôr ako u veľkých
- ešte pred nástupom fyziologickej sexuality sa začína puberta prejavovať v psychickej oblasti. Z poslušného psa sa z ničoho nič stane náladové a neposlušné zviera. Pes prestáva vykonávať aj cviky. Po odznení puberty sa pes upokojí
- po puberte môže dôjsť k vážnemu stretu medzi psom a psovodom, o dominantné postavenie, a to predovšetkým tam, kde pes necíti dostatočnú prevahu psovoda. Suky sú v tomto ohľade menej priebojné a snažia sa podriaďiť
- správne vedený mladý pes nadobúda po pohlavnom dozretí skutočnú sebaistotu
- puberta síce zastaví rast tela do výšky, ale organizmus potrebuje ešte viac než rok, aby zmohutnel a plne dozrel

Výchova a výcvik

➤ výchova

- ✓ systematická pravidelná činnosť zameraná na starostlivosť o rozvoj kladných reakcií a návykov šteňaťa ako predpokladov pre úspešný výcvik
 - *zžitie s ľudskou svorkou*
 - *socializácia*
 - *usmerňovanie správania*
 - *smerovanie šteňaťa k budúcej činnosti*
 - *„výcvik“ formou hry*

➤ **výcvik psa**

- ✓ *cieľavedomé a systematické pôsobenie na psa, s cieľom dosiahnuť požadované reakcie psa na určité podnety (povely, situácie)*
- ✓ **metodicky a technicky správny**
- ✓ **systematický**
- ✓ **pravidelný**

PODNETY

➤ podmienené podnety

- povel psovoda, posunky, zvukové signály, slovná pochvala
- pes ich fyzicky nevníma – ale vyvolávajú podráždenie NS
- nevycvičený pes – nič nehovoriace podnety
- vycvičený pes – sú signálom (rozkazom) na vykonanie cviku

➤ nepodmienené podnety

- pôsobenie obojka, vôdzky, tlak ruky, pohladenie, odmeny, aport
- priamo fyzicky pôsobia na psa (cíti ich)
- rukáv, činka

➤ psovod – pre psa komplexný podnet

➤ psovod ovplyvňuje psa

- ✓ *hlasom (dĺžka, sila zvuku a intonácia),*
- ✓ *pohybom a polohou tela,*
- ✓ *svojím pachom,*
- ✓ *vnútorným rozpoložením*

➤ **predpoklad výcviku – VZŤAH – kontakt pes psovod**

➤ požiadavky na psovoda

✓ odborné teoretické znalosti

- *poznatky o fungovaní NS (podmieňovanie, útlmy a pod.)*
- *poznatky z oblasti etológie*
- *poznatky z oblasti výcviku a metód výcviku*

✓ praktické zručnosti

✓ disciplína a dôslednosť

✓ systematickosť

✓ rozhodnosť, trpezlivosť, húževnatosť, citlivosť

✓ sebaovládanie

✓ otvorenosť vo výcviku, seba vzdelávanie

➤ požiadavky na psa

- zdravý
- dobrý vzťah so psovodom
- fyzicky spôsobilý na výcvik
- mentálne spôsobilý na výcvik
- nie unavený resp. vyčerpaný
- fyziologicky pripravený na výcvik
- správne motivovaný

Úspešnosť výcviku

- na výcvik majú vplyv viaceré faktory, resp. ich kombinácia:
 - ✓ psovod
 - ✓ pes
 - ✓ metóda a metodika výcviku
 - ✓ podmienky prostredia (rušivé prostredie)
 - ✓ poveternostné vplyvy – vietor, dážď, sneh, teplo
 - ✓ zdravotný stav psa
 - ✓ výcvikové pomôcky

Nežiadúce spojitosti pri výcviku psa

- chyby vzniknuté zlou metódou a technikou výcviku
 - ✓ *rôzne okolnosti*
 - ✓ *rôzne etapy výcviku*

- napr.
 - ✓ *výcvik v tom istom prostredí*
 - ✓ *nedodržanie intervalu medzi jednotlivými cvikmi*
 - ✓ *nežiadúca spojitosť na vec*
 - ✓ *nežiadúca spojitosť na výcvikovú pomôcku*
 - ✓ *nežiadúca spojitosť na pomocníka*

Chyby pri výcviku

- *poľudšťovanie*
- *nepochopenie individuálneho prístupu vo výcviku psa*
- *nesystematický výcvik*
- *nesprávne používanie podnetov*
- *nesprávne používanie povelov*
- *neovládanie metodiky výcviku a povelovej techniky*
- *nesprávne používanie výcvikových pomôcok*
- *nesprávne rozdelenie čiastkových cieľov pri nácviku povelu*
- *nepravidelný a nedôsledný výcvik*
- *enormné cvičenie, časté opakovanie povelov*
- *vytváranie stereotypov*
- *nesprávne využívanie hlasovej intonácie*
- *nesprávna motivácia*

Formy odmeny

➤ odmena

- *podnet upevňujúci výcvik psa*
- *účinný prostriedok budovania návykov*

- ✓ pochvala
- ✓ pamlsok
- ✓ aport
- ✓ „voľno“
- ✓ klik klikera

➤ priama úmera s náročnosťou cviku

➤ **výcvik – 3 fázy:**

1. fáza cviku - cvik sa vytvára (nácviková forma)

- ✓ *ideálne podmienky + použitie všetkých nepodmienených podnetov*

2. fáza cviku - cvik je vytvorený a upevňuje sa

- ✓ *bežné podmienky bez používania nepodmienených podnetov (len na povel)*

3. fáza cviku - cvik sa prechádza v návyk

- ✓ *sťažené podmienky, rušivé vplyvy, rôzna denná doba, rôzne prostredie*

Metódy výcviku psa

➤ MECHANICKÁ

- ✓ na vyvolanie nepodmieneného reflexu sa využívajú mechanické podnety (tlak)
- ✓ **výhody:**
 - zanecháva pevné a trvalé podmienené reflexy a pes si cvik dobre zapamätá
- ✓ **nevýhody:**
 - dlhší čas na vypracovanie podmieneného reflexu
 - narušenie vzťahu pes – psovod – pes vykonáva cviky neochotne
 - *u agresívnych psov stimuluje napadnutie*
 - *u bojazlivých pasívna obrana, strach, útek*

➤ CHUŤOVO – DRÁŽDIVÁ (OP)

- ✓ vypracovanie podmieneného reflexu prostredníctvom odmeny (potrava)
- ✓ odmena – dostatočná motivácia

✓ **výhody:**

- *rýchle vypracovanie podmieneného reflexu*
- *využitie pri všetkých výcvikových disciplínach (najmä stopa)*
- *vyšší záujem psa o vykonanie cviku*
- *upevnenie vzťahu pes-psovod*

✓ **nevýhody:**

- *u premotivovaných psoch – nepresnosť cvikov, závislosť na pamlskoch*
- *v rušivom prostredí – odmena nemusí byť dostatočnou motiváciou*

- ✓ **základ:** pes musí byť hladný

➤ KONTRASTNÁ

- ✓ spojenie mechanickej a chuťovo-dráždivej metódy
- ✓ preberá klady oboch a ruší ich záporné stránky
- ✓ po mechanickom pôsobení na psa ho odmeníme pamlskom

✓ **výhody:**

- *rýchle vypracovanie podmieneného reflexu*
- *stabilne vypracované podm. reflexy*
- *využitelné aj v rušivom prostredí*

➤ **NAPODOBŇOVACIA**

- ✓ atavistické chovanie vo svorke - pes sa učí cviku pozorovaním ostatných psov
- ✓ vrodená vlastnosť - prejav závisí len od povahového typu psa
- ✓ využíva sa najmä k nácviku a rozvíjaniu dráždivosti a k prekonávaniu prekážok

✓ **Výhody:**

- *ľahké zvládnutie určitých špecifických povelov a cvikov*

✓ **Nevýhody:**

- *obmedzené použitie pri výcviku*
- *nutná prítomnosť iných psov*
- *niekedy zdĺhavý proces*

➤ KORISTNÍCKA

- ✓ výrazne motivačná metóda výcviku
- ✓ využitie koristníckeho inštinktu psa
- ✓ založená na záujme psa o aport = spevnenie podmienenej reakcie s rýchlym a radostným vykonaním

✓ **Výhody:**

- *rýchle učenie cvikov založených na aportovaní*
- *rýchla a ľahká motivácia pri výcviku rôznych povelov*

✓ **Nevýhody:**

- *nevyužiteľné u psov s nízkym resp. žiadnym záujmom o aport*

Metóda pozitívneho spevňovania

Kliker metóda

- kombinácia operantného, ale aj klasického podmieňovania a posilňovania
- „klik“ = niečo pozitívne
- klik neskôr namiesto verbálnej pochvaly a odmeny pamlskom
- ✓ dobre vykonané správanie resp. cvik – odmenené najprv klikom, potom odmenou = vytvorenie PR = samotný klik je už odmena = došlo k premosteniu (*bridging*)

Výhody

- ✓ *bez usmerňovania a dotýkania sa*
- ✓ *možnosť pochvaly na dlhú vzdialenosť*
- ✓ *podpora kreativity psa - správanie*
- ✓ *hra*

Nevýhody

- ✓ Veľká spotreba odmien
- ✓ Odmeny neustále po ruke
- ✓ Strach z klikra
- ✓ Len na individuálny tréning

➤ techniky kliker tréningu

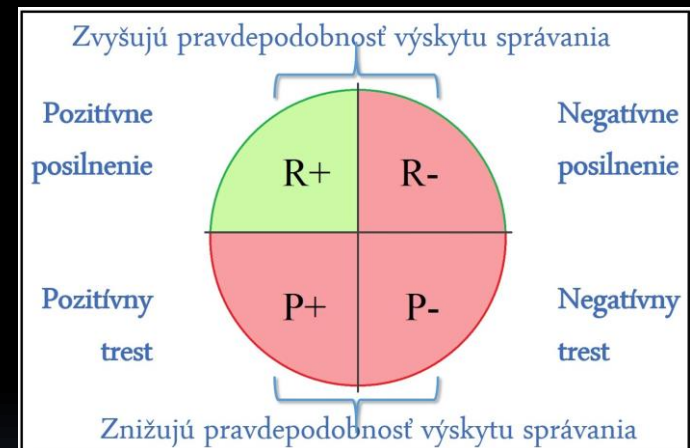
- *targeting (cielenie)*
- *capturing (zachytenie)*
- *shaping/freeshaping (tvarovanie)*
- *modeling(molding) (formovanie)*
- *chaining (reťazenie)*

Pozitívna motivácia - posilňovanie

- ✓ motivácia má podobu operantného podmieňovania
- ✓ zvieratá alebo ľudia správajú nejakým spôsobom preto, **aby získali odmenu** alebo **vyhli sa nepohodliu, trestu**

- posilnenie pozitívne
- posilnenie negatívne
 - pozitívny trest
 - negatívny trest

- ✓ posilnené správanie má tendenciu vyskytovať sa v budúcnosti častejšie,
- ✓ trest iba zastavuje aktuálne správanie, no nevypovedá nič o jeho výskyte v budúcnosti